

مجموعه تصنیف‌های بازسازی شده
تنظیم: استاد فرامرز پایور

گردآوری و آوانگاری
رامتین نظری جو

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور

تهران، خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف

کدپستی ۱۶۱۱۹۷۵۵۱۶

تلفن: ۷۷۵۰۲۴۰۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳

www.mahoor.com

info@mahoor.com

مجموعه‌ی تصنیف‌های بازسازی‌شده

تنظیم: استاد فرامرز پایور

گردآوری و آوانگاری

رامتین نظری‌جو

مهدی فراهانی	تصویرسازی جلد
پویا دارابی	صفحه‌آرایی
بهاره سیاسی	نت‌نویسی کامپیوتری
۱۴۰۰	چاپ اول
۵۰۰	تعداد
باران	لیتوگرافی
معرفت	چاپ و صحافی

© حق چاپ محفوظ است.

شابم: ۳-۷۹-۲۶۲۸-۸۰-۰-۹۷۹ ISMN: 979-0-802628-79-3

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۵	درباره‌ی این مجموعه
۱۸	جدول ۱. تصنیف‌های بازسازی شده توسط فرامرز پایور (مجموعه‌ی حاضر)
۲۳	جدول ۲. پیوست‌ها
۲۵	۱. افتخار آفاق
۳۰	۲. تو اگر عشوه‌بر خسرو پرویز کنی / مشکل پسند
۳۴	۳. من از روز ازل
۳۹	۴. من بی دل
۴۴	۵. مولود نبی
۴۸	۶. ای آمان
۵۲	۷. به یاد داری
۵۴	۸. چهره به چهره
۵۸	۹. شمع و پروانه
۶۲	۱۰. گرایلی
۶۷	۱۱. نازار دلی
۶۹	۱۲. هاتفی از گوشه‌ی میخانه
۷۲	۱۳. بخوان با من
۷۶	۱۴. خلوت‌نشین (شهابی)
۷۹	۱۵. رحم ای خدای دادگر کردی نکردی
۸۴	۱۶. آه سحر
۸۸	۱۷. از خون جوانان وطن
۹۲	۱۸. ای آنکه به دل شکستت
۹۵	۱۹. بانگ نی
۹۹	۲۰. بروید ای حریفان
۱۰۵	۲۱. چشم نرگس

فهرست

۱۱	پیشگفتار
۱۵	درباره‌ی این مجموعه
۱۸	جدول ۱. تصنیف‌های بازسازی شده توسط فرامرز پایور (مجموعه‌ی حاضر)
۲۳	جدول ۲. پیوست‌ها
۲۵	۱. افتخار آفاق
۳۰	۲. تو اگر عشوه‌بر خسرو پرویز کنی / مشکل پسند
۳۴	۳. من از روز ازل
۳۹	۴. من بی دل
۴۴	۵. مولود نبی
۴۸	۶. ای آمان
۵۲	۷. به یاد داری
۵۴	۸. چهره به چهره
۵۸	۹. شمع و پروانه
۶۲	۱۰. گرایلی
۶۷	۱۱. نازار دلی
۶۹	۱۲. هاتفی از گوشه‌ی میخانه
۷۲	۱۳. بخوان با من
۷۶	۱۴. خلوت‌نشین (شهابی)
۷۹	۱۵. رحم ای خدای دادگر کردی نکردی
۸۴	۱۶. آه سحر
۸۸	۱۷. از خون جوانان وطن
۹۲	۱۸. ای آنکه به دل شکستنت
۹۵	۱۹. بانگ نی
۹۹	۲۰. بروید ای حریفان
۱۰۵	۲۱. چشم نرگس

۲۲. شب جدایی ۱۰۸
۲۳. گریه را به مستی بهانه کردم ۱۱۳
۲۴. آن کیست کز روی کرم ۱۱۷
۲۵. از کفم رها ۱۲۲
۲۶. باد خزان ۱۲۵
۲۷. الا ساقیا / ای که به پیش قامت ۱۲۹
۲۸. بخت جوان ۱۳۳
۲۹. بهار دلکش ۱۳۷
۳۰. چهارباغ (چهارپاره) ۱۴۰
۳۱. دل هوس سبزه و صحرا ندارد ۱۴۴
۳۲. ساربان ۱۴۸
۳۳. آنکه هلاک من ۱۵۱
۳۴. باد صبا ۱۵۵
۳۵. ترسم که اشک در غم ما ۱۶۳
۳۶. باشد از لعل / من ندانستم ۱۶۶
۳۷. باغ گل ۱۷۱
۳۸. بت چین ۱۷۴
۳۹. سلسله‌ی موی دوست ۱۷۷
۴۰. شب مهتاب ۱۸۰
۴۱. ماه غلام ۱۸۴
۴۲. وافریدا ز عشق ۱۸۸
۴۳. ز من نگارم ۱۹۱
۴۴. عشق تو آتش جانا ۱۹۴
۴۵. مرغ سحر ۱۹۷
- پیوست ۱. تصنیف بیش از این باده به پیمانہ مریز ۲۰۲
- پیوست ۲. تصنیف سینه از آتش ۲۰۵
- پیوست ۳. تصنیف محلی سُوزَه ۲۰۸
- پیوست ۴. تصنیف محلی لیلی ۲۱۲
- پیوست ۵. تصنیف محلی نازاران دَسْتَه دَسْتَه ۲۱۷
- منابع ۲۲۳

پیشگفتار

این مجموعه دربرگیرنده‌ی تصانیفی است که استاد فرامرز پایور آن‌ها را برای گروه‌های تحت سرپرستی‌شان تنظیم کرده‌اند و نسخه‌ی شنیداری آن‌ها نیز موجود است. عمده‌ی این تصانیف مربوط به دوران قاجار و بیشتر آن‌ها نیز ساخته‌ی مشهورترین تصنیف‌سازان آن دوره، همچون درویش‌خان، عارف قزوینی، علی‌اکبر شیدا و حسام‌السلطنه مراد، هستند. البته در این میان چند تصنیف از تصنیف‌سازان متأخرتر (نسبت به دوره‌ی قاجار) مانند مرتضی محجوبی، روح‌الله خالقی، مجید وفادار، اسماعیل مهرتاش و همایون خرم، هنرمند هم‌دوره‌ی پایور، نیز دیده می‌شود اما، همان‌طور که ذکر شد، بیشتر تصانیف این مجموعه مربوط به دوران قاجار هستند که استاد پایور آن‌ها را به‌زیبایی تنظیم کرده‌اند. در واقع این مجموعه، به‌نوعی، جلد دوم کتاب تصانیف‌های استاد فرامرز پایور (نظری جو ۱۳۹۶ الف) به‌شمار می‌آید و عملاً این دو مجموعه در کنار هم، به‌طور تقریبی، تمام تصانیفی را که استاد پایور یا گروه‌های تحت سرپرستی‌شان در طی چند دهه فعالیت هنری مداوم اجرا کرده‌اند (چه تصانیفی که ساخته‌ی خودشان بوده و چه تصانیف دیگر تصنیف‌سازان که آن‌ها را بازسازی نموده‌اند) دربرمی‌گیرد. این مجموعه می‌تواند در داشتن چشم‌اندازی هرچه روشن‌تر و دقیق‌تر از نگاه پایور به مقوله‌ی بازسازی آثار گذشتگان راهگشا باشد. فراموش نشود که بازسازی آثار گذشتگان یکی از اصلی‌ترین و مداوم‌ترین فعالیت‌های پایور، به‌ویژه در فعالیت گروه‌هایش، بوده است؛ به‌طوری‌که در بیشتر آلبوم‌ها و اجراهایش دست‌کم یک اثر از ساخته‌های قدما – اعم از پیش‌درآمد، تصنیف، چهارمضرب و رنگ – نواخته شده و به‌نوعی این موضوع یک رکن اساسی در چینش یک برنامه‌ی موسیقی کلاسیک ایرانی برای پایور محسوب می‌شده است. ضمن اینکه تنظیم‌های پایور از تصانیف قدیمی عمدتاً جزو شاخص‌ترین تنظیم‌ها از آثار قدماست و اجرای این تنظیم‌ها و ورود این آثار به کارگان اجرایی موسیقی کلاسیک ایرانی می‌تواند کمک شایان توجهی به نوازندگان موسیقی ایرانی کند. امید که مفید و مقبول اهل نظر و عمل واقع شود.

رامتین نظری جو، ۱۴۰۰

با سپاس فراوان از:

استاد عزیز و گرامی‌ام، سرکار خانم مینا افتاده، برای بازیبندی آوانگاری‌ها و نظرات مفید و سازنده‌ی‌شان در این باره و نیز برای لطف و محبت همیشگی‌شان؛

خانم بهاره سپاسی برای نت‌نویسی کامپیوتری این مجموعه و دقت و یاری‌شان در این زمینه؛

آقای ماجد خضری برای یاری‌شان در پیاده‌سازی کلام تصانیف محلی کرمانشاهی؛

آقای سیدمحمد موسوی، مدیر محترم مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور، برای یاری‌شان در انتشار این مجموعه.

توضیحات

۱. بیشترین سعی بر این بوده که مبنای آوانگاری‌ها با مبنای اجرایی در نسخه‌های شنیداری یکی باشد؛ به همین علت لزوماً همه‌ی تصانیف یک دستگاه/ آواز از یک مبنای مشخص نوشته نشده‌اند.
۲. سعی شده تا جملات خواننده از نظر اکتاوی با گستره‌ی صوتی خوانندگان تطابق داشته باشد. در مواردی به علت تداخل نت‌ها و هجاهای کلمات، که زیر هر کشش نوشته شده، این موضوع به صورت توضیحی کوتاه در نت‌نوشت آن تصنیف یادآوری شده است.
۳. این آوانگاری‌ها برای ساز به‌خصوصی نوشته نشده‌اند و سعی بر این بوده تا به صورت عمومی نوشته شوند تا بتوانند برای بیشتر سازها از نظر اجرایی مفید و کارآمد باشند. از همین رو ممکن است برخی جملات (عمدتاً در بخش جواب‌های گروه به خواننده) برای برخی از سازها از نظر اکتاوی، بسته به گستره‌ی صوتی آن ساز، قابلیت اجرا نداشته باشد که این موضوع می‌تواند به سادگی توسط نوازندگان با بالابردن یا پایین‌آوردن آن جمله به یک اکتاو رفع شود.
۴. در نسخه‌ی شنیداری برخی از تصانیف تنظیم دوصدایی (عمدتاً) دیده می‌شود که یک خط بیشتر مربوط به سازهای کششی و بادی (کمانچه، ویلن، قیچک، آلتو و نی) و خط دیگر مربوط به سازهای مضرابی (ستتور، تار، عود و رباب) است. در این گونه موارد سعی شده تا ملدی اصلی و غالب (از لحاظ شنیداری) نوشته شود و گاهی نیز خط همراهی‌کننده‌ی آن ملدی به صورت توضیح در انتهای تصنیف آورده شده است. خوشبختانه بیشتر تصانیف به صورت آئیشن نواخته شده‌اند و در بسیاری از تنظیم‌ها جملات به صورت سؤال و جواب میان دو گروه آرشه‌ای/ بادی و مضرابی پخش شده است که می‌توان آن‌ها را در یک خط نیز نوشت.
۵. با اینکه سعی زیادی در داشتن بیشترین میزان تطابق میان آوانگاری‌ها و نسخه‌های شنیداری صورت پذیرفته است، با این حال، نت نمی‌تواند به‌طور کامل بازگوی موسیقی ایرانی، به‌خصوص در ظرایف اجرایی و تحریرهای خوانندگان (که بستگی به توانایی اجرایی هر خواننده دارد)، باشد. از این رو شنیدن نسخه‌های شنیداری برای دریافت کامل جزئیات اجرایی توصیه می‌شود.
۶. علامت ۵ به معنای مالش به نت بالایی است.
۷. بسیاری از تصانیف این مجموعه را فرامرز پایور در کتاب *ردیف آوازی و تصنیف‌های قدیمی به روایت استاد عبدالله دوامی* (پایور ۱۳۹۷) نوشته است. اما ملاک اصلی آوانگاری همه‌ی تصانیف در این مجموعه، به علت تفاوت‌های اجرایی خوانندگان در نسخه‌های شنیداری با روایت دوامی (که در مواردی این تفاوت‌ها بسیار ناچیز و، برعکس، در مواردی هم قابل توجه بودند) نسخه‌های شنیداری بوده است. با این حال، از آوانگاری‌های فرامرز پایور در کتاب مذکور نیز چشم‌پوشی نشده است.
۸. مبنای ارائه‌ی نام سازندگان تصانیف، کتاب *ردیف آوازی و تصنیف‌های قدیمی به روایت استاد عبدالله دوامی* (پایور ۱۳۹۷) بوده است. اگر تفاوتی میان این منبع با سایر منابع (به‌ویژه برنامه‌ی «گل‌ها») وجود داشته، در انتهای نت‌نوشت آن تصنیف ذکر شده است.
۹. اگر در جملات مربوط به خواننده از علامت تریل استفاده شده به همان معنایی که فرامرز پایور در آوانگاری تصانیف قدیمی به روایت استاد دوامی از آن ارائه داده، به کار رفته است؛ یعنی: «تریل‌ها نباید به صورت آنچه در موسیقی اروپایی به کار گرفته می‌شود، اجرا شوند؛ بلکه سنگین‌تر و به صورت غلت یا تحریر یا مالش اجرا می‌شوند» (پایور ۱۳۹۷: ۱۴).

۱۰. در جدول ۱ (در بخش «درباره‌ی این مجموعه»)، در ستون «اجرا»، از پنج گروه، به سرپرستی فرامرز پایور، به شرح زیر نام برده شده است:

الف. گروه اساتید: این گروه از اواسط دهه‌ی ۱۳۴۰ تا اواخر دهه‌ی ۱۳۶۰ فعال بود و اعضای آن عبارت بودند از: فرامرز پایور (ستتور و سرپرست گروه)، جلیل شهناز (تار)، اصغر بهاری (کمانچه)، حسن ناهید (نی) و حسین تهرانی (تمبک). پس از درگذشت حسین تهرانی (۷ اسفند ۱۳۵۲) محمد اسماعیلی عهده‌دار نوازندگی تمبک این گروه شد و همچنین پس از انقلاب اسلامی تا پایان فعالیت این گروه محمد موسوی به‌عنوان نوازنده‌ی نی در آن به نوازندگی پرداخت. در جدول ۱، در ستون «اجرا»، از این گروه به‌عنوان «اساتید» یاد شده است.

ب. گروه پایور: منظور از «گروه پایور» در این مجموعه، گروهی است که پس از انقلاب اسلامی در بیشتر آلبوم‌های منتشرشده از فرامرز پایور (حکایت دل، پرده‌ی عشاق، لیلی و مجنون ارغوان و...) و همچنین بسیاری از کنسرت‌ها (با صدای خوانندگانی چون شهرام ناظری، علی رستمیان، حمیدرضا نوربخش و...) عهده‌دار اجرای قطعات گروهی بوده است.

ج. گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر: این گروه از مهم‌ترین گروه‌های موسیقی کلاسیک ایرانی در سده‌ی گذشته به‌شمار می‌آید که فعالیتی بسیار پربار و مداوم داشت و اعضای آن عبارت بودند از: فرامرز پایور (ستتور و سرپرست گروه)، هوشنگ ظریف (تار)، رحمت‌الله بدیعی (کمانچه)، حسن ناهید (نی)، محمد دلنوازی (رباب)، حسن منوچهری (عود)، پروین صالح (قیچک)، حسین فرهادپور (قیچک‌آلتو)، پروین شکالور (قیچک) و محمد اسماعیلی (تمبک).^۱ لازم به ذکر است که آقایان بدیعی و فرهادپور و خانم‌ها صالح و شکالور در برخی از ضبط‌های استودیویی ویلن و ویولا می‌نواخته‌اند. فعالیت این گروه، بدون تغییر اعضا، تا سال ۱۳۵۸ ادامه داشت. در جدول ۱، در ستون «اجرا»، از این گروه به‌عنوان «فرهنگ و هنر» یاد شده است.

د. گروه منتخب وزارت فرهنگ و هنر: گاهی در برخی از اجراها (ضبط‌های استودیویی یا کنسرت‌ها) بعضی از اعضای گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر (عمدتاً نوازندگانی سلیست: استادان پایور، ظریف، بدیعی، ناهید و اسماعیلی) شرکت داشته‌اند که نگارنده در جدول ۱، برای این مورد عبارت «منتخب فرهنگ و هنر» را به‌کار برده است.

ه. گروه سلیست‌ها (ارکستر شماره‌ی شش اداره‌ی هنرهای زیبا): گروهی که فعالیت خود را در اواسط دهه‌ی ۱۳۳۰ آغاز کرد و اعضای آن عبارت بودند از: فرامرز پایور (ستتور)، فرهاد ارژنگی (تار)، رحمت‌الله بدیعی (ویلن)، عماد رام (فلوت)، حسن منوچهری (ویلن) و عبدالله ایرلو (تمبک).^۲ از این گروه تاکنون یک فیلم به دست آمده که در آن برنامه‌ای با صدای خاطره‌پروانه در آواز ابوعطا اجرا شده است. به‌نظر می‌رسد فعالیت این گروه در سال ۱۳۴۰ یا درگذشت فرهاد ارژنگی (خردادماه ۱۳۴۰) پایان پذیرفته است.

۱. حسین تهرانی تا پیش از درگذشت با این گروه، به‌عنوان نوازنده‌ی تمبک، همکاری داشته است.

۲. اسامی این نوازندگان بر مبنای فیلم باقی‌مانده با شرکت خاطره‌پروانه در آواز ابوعطا ذکر شده است. با این حال، طبق برونور یکی از برنامه‌های این گروه (نک. اطرابی ۱۳۹۰: ۲۶) نام افراد دیگری نیز در اعضای آن دیده می‌شود از جمله: فرید فرجاد (ویولا) و داریوش صفوت (سه‌تار). پس با این حساب می‌توان گفت که در فیلم مذکور تعدادی از اعضای این گروه شرکت داشته‌اند. جالب‌توجه دیگر درباره‌ی این گروه عکسی در کتاب زندگی بیست‌ودوساله‌ی فرهاد ارژنگی، نوشته‌ی هما ارژنگی، است. برنی مشاهده‌ی این عکس نک. ارژنگی ۱۳۴۰: ۳۸.

درباره‌ی این مجموعه

همان‌طور که در بخش پیش‌گفتار ذکر شد این مجموعه، در واقع، جلد دوم کتاب تصنیف‌های استاد فرامرز پایور است که دربرگیرنده‌ی تصانیف عمدتاً قدیمی است که استاد پایور آن‌ها را تنظیم کرده‌اند. بیشتر این آوانگاری‌ها در سال‌های ۹۵-۱۳۹۴ انجام شده‌اند. البته ناگفته نماند که نسخه‌ی شنیداری معدودی از تصانیف در طی این سال‌ها در اختیار نگارنده قرار گرفت و آن‌ها نیز آوانگاری و به مجموعه‌ی حاضر اضافه شدند. در ابتدا قرار بود که این تصانیف، که جزو بازسازی‌های استاد پایور هستند و نه ساخته‌ها، در همان کتاب تصنیف‌های استاد فرامرز پایور جای بگیرند؛ اما به پیشنهاد استاد گرامی‌ام، سرکار خانم مینا افتاده، تصمیم نهایی بر آن شد که کل مجموعه در دو جلد انتشار یابد. جلد اول را به تصانیف ساخته‌ی استاد پایور اختصاص دادیم. البته به پیشنهاد استاد قرار شد چند تصنیف از ساخته‌های تصنیف‌سازان مشهور دوره‌ی پهلوی (همچون محمدعلی امیرجاهد، موسی معروفی و اسماعیل مه‌رتاش) و چند ترانه‌ی محلی^۱ که اغلب نت‌نوشت‌شان در دسترس نبود، در آن مجموعه آورده شوند تا هرچه زودتر این تصانیف نیز در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرند. پس از تلاشی تقریباً دوساله جلد اول تحت عنوان تصنیف‌های استاد فرامرز پایور در دی‌ماه ۱۳۹۶ از طرف مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور منتشر شد.

اینک بعد از وقفه‌ای تقریباً سه‌ساله، جلد دوم این مجموعه را، که بخشی مهم از کارگان اجرایی گروه‌های تحت سرپرستی استاد فرامرز پایور بوده‌اند، اختصاص به تصانیف بازسازی‌شده توسط ایشان دادیم.

۱. این تصانیف عبارت بودند از: ۱. امان از این دل (سه‌گانه)، ساخته‌ی محمدعلی امیرجاهد / ۲. نرگس مست (شور)، ساخته‌ی محمدعلی امیرجاهد / ۳. جور گردون (دشتی)، ساخته‌ی (شعر و آهنگ) موسی معروفی / ۴. درد عشق (دشتی)، ساخته‌ی ابوالحسن صدیقی / ۵. زلف سیاه (دشتی)، ساخته‌ی محمدعلی امیرجاهد / ۶. از تو بگذشتم (دشتی)، ساخته‌ی اسماعیل مه‌رتاش / ۷. گردش جرخ (دشتی)، ساخته‌ی اسماعیل مه‌رتاش / ۸. آهوی وحشی (چهارگانه)، ساخته‌ی اسماعیل مه‌رتاش / ۹. به گردش فروردین (ماهوره) ساخته‌ی محمدعلی امیرجاهد / ۱۰. تصنیف تنها (ماهور)، شعر و آهنگ از هوشنگ ابتهاج (سایه)، برای اطلاع بیشتر از این اثر نک-عظیمی و طیه ۱۳۹۸، ج ۱: ۴۷۲-۴۷۳ (باید درباره‌ی این تصنیف تذکر بدهم که در نت‌نوشت این تصنیف از آقای ابتهاج به‌عنوان آهنگساز این اثر یاد نشده، چرا که در سال ۱۳۹۵، زمان نت‌نویسی آن، نگارنده بر این تصور بود که این تصنیف، با توجه به تنظیمش باید ساخته‌ی پایور بوده باشد. برخی داده‌سان‌های آرشیوی نیز همین موضوع را به نگارنده خاطر نشان شدند. البته در نت‌نوشت آن از یلدا گیلانی، به‌اشتباه، به‌عنوان شاعر شعر این تصنیف یاد شده است. آقای ابتهاج نیز یادآور شده‌اند که این اثر در «گلچین هفته» با این عنوان که شعر و آهنگ آن ساخته‌ی یلدا گیلانی بوده، بخش شده است).
۲. این تصانیف عبارت هستند از چند ترانه‌ی محلی بیرجندی با صدای سیما بینا: ۱. دشتستانی (دشتی) / ۲. دلبر (شور) / لیلخاند (دشتی) / ۴. عزیز بشین به کنارم (شور) / ۵. باغچه‌سرا (سه‌گانه) / ۶. سبزه (سه‌گانه) و ترانه‌ی خرم‌آبادی نگاه گرم تو (زندگی) در دستگاه ماهور با صدای عبدالوهاب شهیدی.

این مجموعه شامل تصانیف قدیمی (بیشتر تصانیف دوره‌ی قاجار) است که استاد پایور آن‌ها را به‌زیبایی تنظیم کرده‌اند و در برنامه‌های مختلفی — مانند کنسرت‌های تالار رودکی، برنامه‌های رادیویی و آلبوم‌های منتشرشده از ایشان — اجرا شده‌اند. البته در این میان چند تصنیف از ساخته‌های تصنیف‌سازان مشهوری چون روح‌الله خالقی، مجید وفادار، مرتضی محجوبی، اسماعیل مه‌رتاش و همایون خرم نیز دیده می‌شوند که اگرچه تصنیف‌های متأخرتری نسبت به دوران قاجار هستند ولی، به‌هرحال، مانند سایر تصانیف این مجموعه، جزو بازسازی‌های فرامرز پایور به‌شمار می‌آیند.

باید یادآور شوم که چند تصنیف قدیمی، که نسخه‌ی شنیداری آن‌ها موجود است و پایور نیز نوازندگی سنتور را در آن‌ها برعهده داشته، در مجموعه‌ی حاضر آورده نشده‌اند که می‌توان به تصانیفی که ابوالحسن صبا (ویلن) همراه با فرامرز پایور (سنتور) و آذر عظیمی (خواننده) در برنامه‌ی رادیویی «یک شاخه گل» (شماره‌های مخصوص، ۱۴۰ و ۱۴۱) اجرا کرده‌اند اشاره نمود. این برنامه‌ها شامل چهار تصنیف از ساخته‌های ابوالحسن صبا، که نگارنده آن‌ها را در کتاب *تصنیف‌های ابوالحسن صبا* (نظری جو ۱۳۹۹) آوانگاری کرده و توضیحات مفصلی درباره‌ی‌شان داده، و همچنین تصنیف قدیمی ز دست محبوب چه‌ها کشیدم^۳ در آواز شوشتری است. ضمناً نسخه‌ی شنیداری تصنیف قدیمی *آسمان هر شب*^۴ در دستگاه چهارگاه نیز با اجرای این گروه موجود است. از دیگر تصانیف قدیمی‌ای که در این مجموعه آورده نشده می‌توان به تصانیف چشم بی‌سرمه سیاهش نگرید^۵ و نادیده و نشناخته‌ی ای قافله‌سالار^۶ در دستگاه شور با اجرای علی‌اکبر شهنازی (تار)، فرامرز پایور (سنتور)، تورج کیارس (خواننده) و حسین تهرانی (تمبک) اشاره کرد. علت اینکه این تصانیف در مجموعه‌ی حاضر آورده نشده‌اند این بوده که اولاً اجرای آن‌ها تنظیم خاصی نداشته (مثلاً جواب گروه نوازندگان به خواننده، همان جملات خواننده است یا اینکه مقدمه/خاتمه‌ی خاصی برای آن‌ها ساخته نشده) و ثانیاً تا حد بسیار زیادی مطابق و شبیه نت‌نوشت‌های پایور در کتاب *ردیف آوازی و تصنیف‌های قدیمی به‌روایت استاد عبدالله دوامی* هستند و در نتیجه نیازی نبود که دوباره آوانگاری و در مجموعه‌ی حاضر آورده شوند.^۷

ضمناً برخی از تصنیف‌ها چند نسخه‌ی اجرایی داشته‌اند که برای آوانگاری یک مورد از آن‌ها مبنا قرار گرفته است. البته خوشبختانه در بیشتر موارد، نسخه‌های اجرایی از یک تصنیف دارای تنظیم‌های یکسان هستند و صرفاً خواننده یا گروه نوازندگان آن‌ها متفاوت بوده است.

۳. برای مشاهده‌ی نت‌نوشت و شعر این تصنیف نک. پایور ۱۳۹۷: ۱۹۳.

۴. برای مشاهده‌ی نت‌نوشت و شعر این تصنیف نک. پایور ۱۳۹۷: ۳۶۳-۳۶۴.

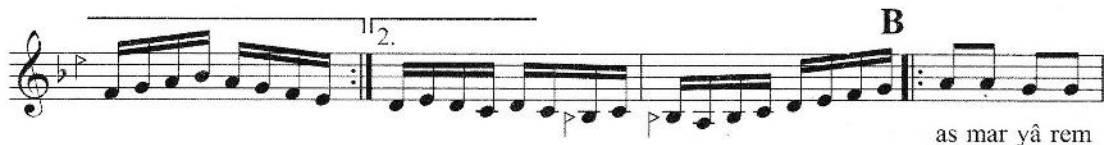
۵. برای مشاهده‌ی نت‌نوشت و شعر این تصنیف نک. پایور ۱۳۹۷: ۳۹۷-۳۹۸.

۶. برای مشاهده‌ی نت‌نوشت و شعر این تصنیف نک. پایور ۱۳۹۷: ۴۰۸.

۷. علاوه بر این موارد یک تصنیف از ساخته‌های فرامرز پایور نیز، که در جلد اول نیست و می‌توانست در این مجلد جزو پیوست‌ها قرار گیرد، در این مجموعه آورده نشده است: تصنیف تو نگارم نشدی (ساخته‌ی فرامرز پایور / دستگاه سه‌گاه / شعر از معینی کرمانشاهی / خواننده: خاطره پروانه / اجرا: گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر) که نسخه‌ی شنیداری آن در آرشیو نگارنده به‌صورت ناقص موجود است و به‌علت کامل نبودن نسخه‌ی صوتی، آوانگاری آن چندان مناسب به‌نظر نمی‌رسید. همچنین تصنیف‌های کی شود آگه ز حالم و تا باز آید آن رشک بری در آواز بیات‌اصفهان با اجرای فرامرز پایور (سنتور)، عماد رام (فلوت)، پریش ستوده (خواننده) و حسین تهرانی (تمبک) در برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی» موجود هستند که نمی‌توان با قطعیت گفت که ساخته‌ی پایور بوده‌اند یا ساخته‌ی رام؛ چراکه نسخه‌ی شنیداری‌ای که از این برنامه در اختیار نگارنده قرار دارد، فاقد معرفی برنامه است. از طرفی هم نسخه‌ی شنیداری این برنامه کیفیت شنیداری چندان بالایی نداشته و پیاده‌سازی کامل و درست کلام آن نمی‌توانست خالی از اشکال باشد. از همین رو از آوانگاری و آوردن آن‌ها در بخش پیوست‌ها صرف‌نظر شده است.

این مجموعه، جدا از قراردادِ نت‌نوشتِ این تصنیف‌ها در اختیار علاقه‌مندان، یک نکته‌ی بسیار مهم از فعالیت هنری فرامرز پایور را روشن می‌سازد و آن توجه ویژه‌ی استاد پایور به تنظیم، بازسازی و اجرای دوباره‌ی آثار قدماست. فراموش نشود که مجموعه‌ی حاضر صرفاً دربرگیرنده‌ی تصانیف بازسازی‌شده‌ی ایشان است و گرنه آثار بسیاری از قدما – اعم از پیش‌درآمد، چهارمضراب و رنگ – توسط ایشان برای گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر تنظیم شده است که بیشتر آن‌ها در برنامه‌های رادیویی قبل از انقلاب اسلامی، مانند «گل‌های تازه» و «گلچین هفته»، و کنسرت‌های مداوم در تالار رودکی اجرا شده‌اند. طیف افرادی که پایور برخی از ساخته‌های‌شان را، همراه گروه‌هایش، تنظیم و اجرا کرده تقریباً در کارگان اجرایی هیچ گروهی در تاریخ معاصر ایران دیده نشده است.^۸ به عبارت دیگر می‌توان گفت، تقریباً و تحقیقاً، هیچ گروهی به‌اندازه‌ی گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر به مقوله‌ی بازسازی آثار قدما اهمیت نداده و این نشان از آن دارد که همواره بزرگداشت و بازسازی آثار پیشکسوتان موسیقی جزو الویت‌ها و دغدغه‌مندی‌های اصلی پایور بوده و تقریباً نمی‌توان برنامه‌ای را از پایور (برنامه‌های رادیویی، آلبوم‌ها و کنسرت‌های تالار رودکی) به یاد آورد که دست‌کم در آن یک اثر از قدما و پیشکسوتان موسیقی کلاسیک ایرانی اجرا نشده باشد.

۸. از پیشکسوتانی که پایور از ساخته‌های‌شان اثر یا آثاری را اجرا کرده و نسخه‌ی شنیداری آن‌ها نیز موجود است می‌توان به میرزا حسینقلی، درویش‌خان، عارف قزوینی، علی‌اکبر شیدا، حسام‌السلطنه مراد، فصیح‌الملک، اکرم‌الدوله، ظهیرالدوله، علی‌اکبر شهنازی، علینقی وزیری، موسی معروفی، ابراهیم آژنگ، مرتضی نی‌داوود، حبیب‌سماعی، رکن‌الدین مختاری، مشیرهمایون شهردار، حسین هنگ‌آفرین، ابوالحسن صبا، محمدعلی امیرجاهد، اسماعیل مه‌رتاش، رضا محجوبی، اصغر بهاری، احمد عبادی، روح‌الله خالقی، مرتضی محجوبی، مجید وفادار، جواد معروفی و جلیل شهناز اشاره کرد. پایور، علاوه بر آثار ساخته‌ی خودش و گذشتگان، آثاری از برخی آهنگسازان و تصنیف‌سازان هم‌دوره‌ی خود را نیز، همراه گروهش، اجرا کرده از جمله: همایون خرم، لوریس چکناوریان (باله‌ی سیم‌رغ) و احمد پژمان (باله‌ی عیاران).

مجموعه‌ی حاضر، در ادامه‌ی کتاب تصنیف‌های استاد فرامرز پایور، به کوشش مینا افتاده، و دربرگیرنده‌ی تصانیفی از ساخته‌های تصنیف‌سازان دوره‌ی قاجار و پهلوی است که استاد پایور آن‌ها را برای گروه‌های تحت سرپرستی‌شان بازسازی و تنظیم کرده‌اند و نسخه‌ی شنیداری آن‌ها نیز موجود است. تلاش بر این بوده تا با ارائه‌ی این مجموعه، گامی دیگر در جهت معرفی و شناساندن جنبه‌های گوناگون و متنوع فعالیت هنری استاد فرامرز پایور به هنردوستان و علاقه‌مندان برداشته شود.

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com

بتهوون
مرکز موسیقی بتهوون شیراز